

Sú stredoškólači naozaj extrémisti?

V piatok 10.5.2019 boli zverejnené výsledky dvoch simulovaných volieb do Európskeho parlamentu. Jedny organizovalo občianske združenie Pre stredoškólačov na približne 200 stredných školách. Druhé organizovali Academia Istropolitana Nova a Helsinský výbor pre ľudské práva na Slovensku približne na 50 stredných školách. Tieto budem nazývať „našími“ voľbami.

Výsledky sú na prvý pohľad protirečivé a nesúmerateľné. V jedných voľbách si žiaci a žiačky vybrali z reálne kandidujúcich 31 strán a z osôb uvedených na ich kandidátnych listinách. V druhých, „našich“ voľbách si vybrali z celoeurópskych straníckych formácií združených v ôsmich politických frakciách Európskeho parlamentu.

V prvých voľbách vyhrali Kotlebovci (15,8%), na druhom mieste skončila koalícia Progresívne Slovensko/Spolu (12,5%). Ostatné strany skončili hlboko v poli porazených. Jediným väčším prekvapením je 5% strany Priama demokracia na čele s Ibrahimom Maigom. V týchto voľbách získali prevahu protieurópske alebo euroskeptické strany.

V druhých, „našich“ voľbách triumfovali Zelení (22,8%), tesne za nimi skončili Liberáli (19,6%) a s miernym odstupom Kresťanskí demokrati (15,1%) a Sociálni demokrati (12,7%). Tentoraz skončil v poli porazených extrém – krajná pravica aj krajná ľavica (tá úplne posledná). V týchto voľbách teda výrazne vyhrali proeurópske strany, kým protieurópske a euroskeptické strany prepadli.

Ktorý obraz je bližšie realite? Bude určite potrebné oba súbory údajov podrobnejšie analyzovať a porovnať. Niekoľko zásadných hypotéz je však možné predostrieť ihneď. Robím to s vedomím toho, že v prostredí stredoškólačov sa intenzívne pohybujem už niekoľko rokov. Ich názory, ale aj názory ich učiteľov a učiteľiek poznám nielen z dotazníkových prieskumov, ale z reálnych úprimných a otvorených rozhovorov so stovkami z nich.

Dovolím si tvrdiť, že mladí ľudia sú naozaj väčšinou proeurópski, a aj väčšinou demokraticky mysliaci a cítiaci. V tomto zmysle sú „naše“ voľby plne v súlade s prieskumami verejnej mienky, ktoré pozitívny vzťah mladých k Európe a Európskej únii stále potvrdzujú. V čom je teda problém?

Problém je napríklad v ponuke. Ak jedným z argumentov mladých je ten, že niet si z čoho vybrať, tak tieto dvojce volieb to jasne ukázali. Pokiaľ mali mladí pred sebou zmysluplnú a zrozumiteľnú ponuku v podobe ôsmich európskych strán, tak si z nej dokázali aj racionálne a rozvážne vybrať. Ak mali pred sebou panoptikum čudných názvov, čudných názorov a čudných „osobností“ tak sa tomu adekvátne prispôbili.

Samozrejme, samotná ponuka nie je dostačujúcim vysvetlením. Tak ako nikto učený z neba nespadol, takisto sa nikto nenarodil demokratom a Európanom. Tým sa každý z nás musí stať. Bez systematického vzdelávania, osvety a výchovy, ale aj aktívnej participácie to žiaľ, nejde.

Tie „naše“ školy boli zapojené do programu Ambasadorské školy Európskeho parlamentu. Samotné voľby sa uskutočnili v rámci nášho nového programu zameraného na rozvoj kompetencií pre európsku demokratickú kultúru. Niektoré z participujúcich škôl sa pravidelne zúčastňujú Olympiády ľudských práv. Paradoxne, dĺžka participácie v uvedených programoch za žiadnym zásadným spôsobom na preferenciách neprejavila. Trendy neovplyvnila ani regionálna príslušnosť – medzi Bratislavou a zvyškom Slovenska nebol taký výrazný rozdiel ako vo voľbách organizovaných občianskym združením Pre stredoškôľakov.

Samozrejme, mali sme aj my školy, v ktorých vyhrala krajná pravica, ale bolo ich len zopár. Ani to však nie je žiadne prekvapenie, ale poznatok už dávnejšie známy. Krajnú pravicu by volili v najväčšej miere žiaci a absolventi odborných škôl technického zamerania a potom aj niektorých súkromných škôl. Tu okrem rodinného a sociálno-ekonomického zázemia hrá úlohu aj skutočnosť, že spoločenskovedné predmety sú na týchto školách buď úplne utlmené, alebo sú vyučované neodborne a nekvalifikovane.

Napokon, ak v „našich“ voľbách spočítame zisky „nacionalistov“ (Salvini, Le Penová ap.) a „radikálnych euroskeptikov“ (Farage, Hnutie 5 hviezd ap.), tak tiež vychádza spolu okolo 16%. Aj to je len potvrdením známych faktov, že okolo 15% presvedčených alebo pomýlených extrémistov sa v každej spoločnosti nájde. Ak sa však demokratická časť politického spektra nesformuje do kritickej masy, ak miesto podstatných vecí sa bude naďalej rozptyľovať podružnosťami a ak bude naďalej nasadať na populistickú vlnu, tak aj tých 15% dokáže narobiť paseku.

V každom prípade si dovoľujem tvrdiť, že väčšina mladých ľudí nie sú extrémisti. A ak sa tak niekedy zdajú, chyba často nie je v nich. Moderné, demokratické vzdelávanie iste nie je všeliakom. Človek sa však jednoducho nemôže ubrániť dojmu, že vzťah všetkých doterajších politických reprezentácií k rezortu školstva vychádzal zo zámeru mať ľudí neosvietených, ľahko manipulovateľných, útrpne zmierených s vlastným osudom. A komu sa to nepáči, nech odíde. Veď hranice sú (zatiaľ) otvorené.

Kálmán Petőcz,

autor je predsedom Helsinského výboru pre ľudské práva na Slovensku